

YAŞAR GÜRSOY
DEVİRİMİ
KADINLAR
YAPAR

ATATÜRK'ün Öncü Kadınları

DESTEK YAYINLARI: 1641
ARAŞTIRMA: 367

YAŞAR GÜRSOY / DEVRİMİ KADINLAR YAPAR

Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü, yayınevinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

İmtiyaz Sahibi: Destek Yapım Prodüksiyon Dış Tic. A.Ş.
Genel Yayın Yönetmeni: Ertürk Akşun
Yayın Koordinatörü: Özlem Esmergül
Üretim Koordinatörü: Semran Karaçayır
Editör: Devrim Yalkut
Kapak Tasarım: İlknur Muştı
Sayfa Düzeni: Cansu Poroy
Sosyal Medya-Grafik: Tuğçe Budak-Mesud Topal-Meltem Kökboyun

Destek Yayınları: Eylül 2022
Yayıncı Sertifika No. 13226

ISBN 978-625-441-743-6

© Destek Yayınları
Abdi İpekçi Caddesi No. 31/5 Nişantaşı/İstanbul
Tel. (0) 212 252 22 42
Faks: (0) 212 252 22 43
www.destekdukkkan.com
info@destekyayinlari.com
facebook.com/DestekYayinevi
twitter.com/destekyayinlari
instagram.com/destekyayinlari

Deniz Ofset – Çetin Koçak
Sertifika No. 48625
Maltepe Mahallesi
Hastane Yolu Sokak No. 1/6
Zeytinburnu / İstanbul
Tel. (0) 212 613 30 06

YAŞAR GÜRSOY
DEVİRİMİ
KADINLAR
YAPAR

ATATÜRK'ün Öncü Kadınları

DESTEK
yayımları

*Annem Meliha, kızım Ayşe Deniz Gürsoy ve
üzerimde emeği olan tüm kadınlara...*

*“Kadınlarımız, erkeklerden daha çok aydın, daha çok verimli,
daha fazla bilgili olmak zorundadırlar.”*

– Gazi Mustafa Kemal Atatürk¹

1. Atatürk'ün 21 Mart 1923 tarihinde; Konya Hilali Ahmer (Kızılay) Kadınlar Şubesi'nin düzenlediği çay partisinde yaptığı konuşma.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	15
ÖNSÖZ	17

1. BÖLÜM

Mustafa Kemal: “Sabiha Hanım keşke bir sultan olmasaydı.”	21
“Gençliğe” minik bir yolculuk	23
Osmanlı’da hayat kadınları	24
Devrimi kadınlarla yapmak?	25
“Osmanlı” kadını	26
Yürek yarası Emine ve Harbiyeli Mustafa Kemal	27
Bitlis’te 10-15 kadın başı	28
Müjgân... Nadire ile Hatice, odaya bırakılan tek karanfil	30
Cenovalı Madam Corinne	33
Çanakkaleli keskin nişancı kadınlar	36
Pansiyoncu Madam Hilda Christianus	38
Generalin kızı Kovaçeva	40
Bulgar Başbakanı’nın kızı Nicolina	42
Kralın Banyosu’nda, “kadın” düşleri	43
Paşa’nın kadınlar için	
“Varsınlar cahil kalsınlar” diyen kadına yanıtı	46
Madam Heiniche:	
“Paşam nasıl bir kadınla evlenmek istersiniz?”	47

Samsun Limanı'ndaki tek kadın Sakine Hanım	48
Fikriye Hanım ile Mustafa Kemal'in odaları yan yanaydı	52
Mustafa Kemal Paşa Fikriye Hanım'la evlendi mi?	55
Küçük kentte samimi dostluklar	56
Fransız kadın gazeteci Madam Gaulis'e özel ilgi.....	58
Vatanı uğruna bebeğini şehit veren yürekli kadın.....	60
“İsyanmasın fişekler; yanmam çocuk ölse de!”	61
“Düşman bu topraklara girdi gireli benim içim yanıyor a oğul...”	62
Savaşarak bayraklaşan kadınlar.....	64
Dağlar kızı: Çete Emir Ayşe Efe.....	67
“Yaz, benim adım Anadolu.”	72
Ankaralı ve İstanbullu kadınlar anlaşılmayınca	75
İlk kadın hekimlerimiz sahneye çıkmaya başladı	78
Çankaya'nın kadın savaşçısı	81
Miralay Arif Bey'in ayısı Kayseri'ye gönderilirken Fikriye Hanım	82
Bulgurluzade Mehmet Bey'in kızı	84
Aşçının patavatsızlığı Büyük Taarruz'u tehlikeye sokacaktı.....	85
“Paşam! İsterse hepsi yansın, yeter ki siz sağ olun...”	87
“Sen nereden çıktın? Latif nerede?”	89
Paşa: “Kızı uyandırma, akşam geç yattı, uykusunu almamıştır!”	90
“A be Paşam, canın sağ olsun... Kurarız bir düzencik daha!”	92
“Kadın böyle umacı gibi kalır mı?”	94
“Evet, anam öldü... Fakat vatan anam sağ olsun!”	96
“Validemin ruhuna müteahhit olduğum vicdan yeminimi tekrar edeyim...”	97

“İnşallah zaman olur, nikâhı vali bey kıyar!”	98
Fıkriye Hanım hastaneden kaçır	99
Gizli evlilik yemeği	101
Türkiye’de kadın inkılabının başlatılması.....	102
“Niçin erkek kadın ayrı oturuyorlar?”	104
Sinemaya gidemeyen kadınlar nasıl gitmeye başladı?.....	105
Kadınsız başkentte yaşananlar	108
Yaver yatak odasına giremez	109
“Kocama nasıl hitap edeceğimi sizden öğrenecek değilim!”	110
“Peki ama bizim hanımdan izin aldın mı?”	111
Gazi: “Lütfen yavaş konuş...”	
Bütün Adana, alt katta bizi dinliyor!”	112
Mustafa Kemal Paşa’dan kadınlara takdir.....	113
“Kadınlarımız, erkeklerden daha çok aydın...”	113
First Lady Latife Hanım’ın ısmarladığı elbiseler.....	114
Kadınlar Halk Partisi kararı alınır	116
“Meclis’e kadın mebus bulunur, ben kendime ‘Latif’ gibi bir eş bulamam.”	117
Nuri (Conker) Bey:	
“La hayre fi hinne ve la büdde min hünne...”	118
Gazi Paşa’yı barut gibi parlatacak mesele: “Kemal!”	120
“Aaa ne yapayım İsmail Hakkı Bey!	
Reisicumhur olmuşsa ne olmuş!”	121
“Kemal’in Dul Karısı Türkiye’yi Yönetebilir!”	122
Latife Hanım: “Hilafet bir tehlike kaynağı değil midir?”	123
Türk Kadın Birliği.....	124
“Sen kendini ne sanıyorsun?	
Ben seçeremi çıkarsam beş yüz seneliktir.”	125

“O kadın buradaysa, ben girmem!”	126
“Deli Feride”nin Latife Hanım’a söyledikleri	127
Kadınlara lokantaya giriş özgürlüğü.....	129
Harem Çöküyor... ..	131
Fikriye Hanım Çankaya’da	132
“Ben buradan hiçbir tarafa gitmem. Ben bu evin hanımıyım!”	133
“Fikriye’yi öldüren sensin. Sıra bana mı geldi?”.....	135
“Eyvah, Paşam yere kapaklanıyoruz!”	136
Gazi: “İçtimai hayatın başı, aile hayatıdır.”	139
Türk Medeni Kanunu kabul ediliyor	140
Mevhibe Hanım Yardımsevenler Derneği’nde	141
Millet Mektepleri’ne ilk kadınlar koştı.....	142
İlk Türkiye güzellerinin taçları neden ellerinden alındı?	143
Türkiye’nin ilk resmi kadın güzeli	145
İlk kadın belediye başkanı.....	146
“Seni seçtiklerine göre, sende bir şeyler var.”	147
Halk Hatipleri Teşkilatı’nın ilk üyesi Meliha Avni Sözen	148
Roz Nuvar gece kulübünün sahibesi Gazi’den kredi istedi	150
Dünya güzeli bir Türk kadını: Keriman Halis	151
Kadın hem eğlencede, hem eylemde.....	154
Güzellik kraliçesi Nazire Hanım’ın başlama vuruşu	155
Alaturka müzik gözden düşüyor	156
Leblebici Horhor Ağa’nın kızı Fadime ile gelen ödül	157
Ünlü siyahi dans ve ses yıldızı Josephine Baker İstanbul’da	158
İlk kadın pilotumuz Bedriye Tahir Hanım.....	160
“Ulus Meydanı’ndaki anıtta mermi taşıyan benim annemdir.”	162
“Evet Paşam, ondan evvel yaşamıyordum ki!”	162

İlk kadın vekiller Meclis’te	163
“Kadına yoksul demek, insanlığın yoksulluğu demektir...”	165
Halide Edip Adıvar’ın <i>Sinekli Bakkal</i> ’ı Londra’da yayımlanır	168
Atatürk’ün Selanik’teki gençlik aşkı Hatice (Özgener)	170
Uçurulan ilk Türk Kadını.....	171
Paraşütle Atlayan İlk Türk Kadın	174
İlk Türk Kadın Hava Şehidi: Eribe Kartal Hürkuş.....	176
“Bak, öğretmen olmak kâfi değil; görev şimdi başlıyor.”	177
Kadını denizle buluşturan kişi Atatürk oldu	180
Asrın dev lideri giderken en çok kadınlar üzüldü	181

2. BÖLÜM

İlklerin ressamı Hale Asaf’ın şaşırtan yaşamı.....	183
Sanat cesaret işidir.....	185
Mezar yerini ayırtan Ayten Gökçer.....	185
Madam Corinne üç yıl sonra İstanbul’da.....	188
İlk Türk Müslüman kadın oyuncusu	
Afife Jale’nin cenazesinde dört kişi	189
Romalı Perihan	191
İlk iki Müslüman kadın sinema oyuncusundan biri	192
Harika Çocuk Yasası ve Suna Kan	193
Türk sinemasının ilk resmi film yarışması	195
Ayhan Işık’ı sinemaya kazandıran kadın.....	197
Nâzım’ın kalbindeki bir kadın: Piraye	198
İsmet Paşa’nın eşi Mevhibe İnönü	201
Taş Bebek	205
Atatürk’ün yüzünü en son gören kadın.....	206

Nâzım Hikmet'in annesi;	
Oktay Rifat'ın teyzesi ilk Türk ressam	211
Karagümrüklü Türkân Sultan ile hayvan sever	
Panter Emel'in ortak kaderi	215
Yeşilçam'ın ilk "burun estetikli" yıldızı	217
Lady Chatterley İstanbul'da ve Lale Oraloğlu	218
Senetle bikini yapıp Yeşilçam'ı protesto eden vamp kadın.....	220
Fatma Girik ne istedi, Kirk Douglas ne yaptı?	221
Sezen Aksu	222
Dört yılda tam 60 filmde oynadı	225
Filiz Akın'ı nasıl öldürdüler?	229
Şortlu kadınlar	230
Yeşilçam'ın en çıplak kadını: Nevval Karpuz.....	231
Türk Emmanuelle'i: Arzu Okay.....	232
Modellerin çıplak direnişi.....	234
1 Mayıs İşçi ve Emekçi Bayramı için	
ilk Türkçe şiiri yazan kadın şair.....	236
Bir Mayıs	238
Küçük liseli kız nasıl yıldız oldu?	240
Türk insanının acılı sesi.....	242
Ajda Pekkan'ın 6 günlük kocası	246
Gülden Karaböcek ablası Neşe'nin eski eşiyle nasıl evlendi?.....	253
Küçük akrobat kız, bir ölüm yüzünden nasıl şarkıcı oldu?	254
Latife Hanım Atatürk'le helalleşti mi?	256
Yönetmen istedi, Müjde Ar'ın burnu değişti!	262
Muazzez Abacı ile kabadayı Hasan Heybetli,	
Paris'te nişanlandı	265

Seyyal: Yerinde hiç durmayan yıldız	267
Erkeklerin kalbini kırıp kaçan güzel kadın: Cahide Sonku.....	270
Sahnelerin cinsiyet deęiřtiren ilk assolisti	273
İsmet İnönü'nün keşfettiği Küçük Zerrin	274
Yumurcak'ın ta kendisi: Mürüvvet Sim	276
“Adalaide Ristori” ödüllü bir Yıldız (Kenter)	280
Atatürk'ün yanı başında bir ömür	282
Turgut Özal, Semra Yeyinmen aşkı.....	285
Masalıcı Adile Teyze oğlunu kaybettiği gün sahneye çıkıp nasıl güldürdü?	294
Kumru Üçok: “Bombayı anneme ellerimle verdim.”	297
İSKİ'nin rüşvet borusunu patlatan kadın: Nurdan Erbuę	298
Türkiye'nin ilk Müslüman kadın sinema oyuncusu	300
Peri masalından akıl hastanesine uzanan şöhret yolculuğu.....	302
Cumartesi anneleri.....	306
Şarkısıyla trafiği durduran kadın: Hamiyet Yüceses.....	307
Atatürk: “Safiye çok teşekkür ederim, çok güzel yorumladın.”	309
Afet-i Devran Neriman.....	312
Çılgın bir dinozor	314
Dünya Felsefe Federasyonları Başkanı	317
Dünyanın ilk kadın savaş pilotu.....	319
Koloratur soprano sesli kızımızı dünya ayakta alkışladı.....	323
İlk Türk kadın opera sanatçısı	325
Feminist düşüncenin en ateřli savunucusu	328
Halkla iliřkilerde bir üstat	333
Külleri İstanbul Boğazı'na serpilen opera sanatçısı	338
Aysel Güler: “Ben Türk kadınının bilinçaltıyım.”	342

Atatürk âşığı bir Cumhuriyet kadını	345
Sümerolog Muazzez İlmiye Çığ	348
İlk Türk kadın savaş muhabiri ve fotoğrafçı	353
Benim Bedenim, Benim Kararım	357
KESK: “Kadına karşı artan şiddetin sorumlusu AKP’dir!”	358
Olimpiyatlara katılan ilk Türk kadın sporcu, dünyaca ünlü bir arkeolog.....	360
Cumhuriyet’in Divası	364
AKP döneminde kadın.....	371
ALBÜM	373
KAYNAKÇA	387

TEŞEKKÜR

Araştıırken ve yazarken en fazla keyif aldığım çalışmalarım-
dan biri oldu *Devrimi Kadınlar Yapar-Atatürk'ün Öncü Kadınları...*

Görsel desteklerinden ötürü, iki Atatürk sevdalısı kardeşim Onur Okur ile www.tarihtarih.com sitesi sahibi Ahmet Özgür Türe'n'e, Tan ve Han Erkman'ın babaları Okan Göksal'a, Cumhur Ayar, Fahriye Aysun İçöz Demiralp'e, Burak Ersemiz'e, kitap hazırlanış aşamasında aramızdan ayrılan terlik mesafesi komşum Jan. Kurmay Alb. Birol Deral'a, Dr. Tuna Yılmaz'a, kıymetli meslektaşım Fatih Portakal'a, kitabın yazım aşaması sırasında geçirdiğim açık kalp ameliyatını gerçekleştiren ve beni sevdiklerime kavuşturan Prof. Dr. Bingür Sönmez ve ekibine, Başbakanlık Atatürk Araştırma Merkezi'ne, şimdilerde hayatta olmayan, ömrünü Atatürk araştırmalarına veren tüm yazar büyüklerime, kızım Ayşe Deniz ve oğlum Fırat Gürsoy'a, Destek Yayınları Kurucusu Yelda Cumalıoğlu, Genel Yayın Yönetmeni Ertürk Akşun'a, editörlük, sayfa düzeni ve kapak tasarımında emeği geçen tüm Destek Yayınevi emekçilerine, bugünlere gelmeme vesile olan, hayatıma yön veren –*başta annem Meliha Gürsoy olmak üzere*– tüm kadınlara sonsuz sevgi ve saygılarımı sunarım.

ÖNSÖZ

Kadın, üretkendir. Üretkenliği, kendisini cesur kılan en önemli göstergedir...

Devrim sadece postal ya da halk kitleleriyle olmaz.

Minicik bir fikir, devrim ateşini yakabilir. Devrim yapmak, cesaret işidir. Üretken olmayanlar devrim yapamaz. O halde en iyi devrimi neden kadınlar yapmasın?

Neden düşman elindeki vatan topraklarının geri alınması sırasında –erlerini yıllarca görmeksizin– sırtlarında hem evlerinin hem de cephane yüklerinin taşınması için yüreklerini parçaladı kadınlarımız?

Atatürk'ün ölümü ardından siyasetçiler (*özellikle dini kullanan din bezirgânları*) ülkenin dinamiklerini oyuncak etmek için kadınları hedef seçti. Kadınlar üzerinden yapılan dinci, baskıcı tutumlar tüm toplumu derinden yaraladı.

Din siyasete alet edildi. Kadın, erkeğinin şefkatli yüreğinden çıkarılıp siyasi bir figür haline dönüştürüldü.

Bu kitapta satırlara yansıtacaklarım, uygarlık tarihinde kadının yeri ya da erkekle arasındaki eşitlik değildir. Amaç; attığı her adımla, her inkılabıyla dünyaya damga vuran devrimci Gazi Mustafa Kemal Atatürk odaklı; günümüz kadınının Cumhuriyet'ten gelen kudreti ve geleceğe dair duruşunun ne olması gerektiğinin günümüze yansımalarıdır.

Diktatörleri de, ülkelerini saygınlıkla yönetenleri de doğuran bir anadır. Oyunu hangi partiye vereceğini kocasından öğrenen de bir kadın, düşsel dünyasında erkeğinin yanlış düşündüğünü söyleyip masaya yumruğunu koyarak “Hodri meydan!” diyen de...

Kitapta kimler yok ki? Ortak özellikleri, cesaretleri. *(Onlara o cesareti kazandıran Atatürk'ü de es geçmemek gerekiyor.)*

Genellikle de ilklere ya da çılgın fikirlere imza atmış kadınlara ağırlık vereceğimin altını çizmek isterim. *(Gözden kaçırdıklarım varsa şimdiden haklarını helal etsinler.)*

Elinizdeki çalışma, kimi yerde romansı da olsa bir derlemedir. Kaynakları belirtilerek yansıtılan alıntıların sahiplerine sonsuz teşekkürlerimi sunmak isterim.

İki bölüm okuyacaksınız.

İlk bölüm; Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün çocukluğu ve Samsun'a çıkışına kadarki tarih aralığında, kadınlarla neler yaşadığı, neler konuştuğu, neler düşündüğü ve ülkesini medeniyet yolculuğuna çıkaracak hazırlık aşamaları, sevdaları, evliliği...

İkinci bölüm; Atatürk'ün vefatının ardından Türk kadınının yücelmesi ve ilklere damga vuran kadınlarımızın ilginç yaşamöyküleri...

Kronolojik bir sıra takip etmeye gayret gösterdiğim bu çalışmada halen hayatta olanlar genellikle doğdukları yılda yerini alırken, aramızda olmayanlar ölüm yıldönümlerine gelindiğinde karşımıza çıkacak.

Okuyucularımızın bazılarının *kadınlarımızın geldiği noktaları Atatürk ile ilişkilendirmek doğru olmayabilir* eleştirilerine katılmıyorum. Zira kadın Atatürk ve arkadaşlarının özverili çalışmalarıyla gerçek yerini yani “kişisel özgürlüğünü” yakalamıştır.

Kitapta yer alan kadınlarımızın yaşamları boyunca aldıkları ödüller ya da basılı ve görsel eserleri –*birkaç istisna hariç*– belirtmemeye gayret gösterilecektir. *(Öylesine başarılılardır ki aldıkları ödülleri yazmak için bir ansiklopedi oluşturmak gerekir. Ödüller bir yana, zaten her birinin yaşamı başlı başına bir kitap çalışması gerektirir. Amacım, genç nesillere bu müstesna şahsiyetleri kısacık da olsa tanıtmak ve ilham almalarını sağlamaktır.)*